

Munkásmozgalmi hagyományok ápolása a MÁV Északi Járműjavítóban

A kőbányai nagyüzem már több mint százéves múltra tekinthet vissza. 1867-ben alakult, magyar—svájci tőkeérdekeltséggel, 1870-ben a MÁVAG elődjével együtt a magyar állam tulajdonába került. 1875-ben kezdte önálló életét a MÁV keretein belül a Budapesti — későbbi nevén Északi — Főműhely. Az 1918—19-es forradalmak idejére már összetartó és a jogaiért sikerrel harcoló szervezett munkásság dolgozott az Északi Főműhely üzemében. Természetes tehát, hogy a bekövetkező forradalmi mozgalmakban nemcsak résztvett, hanem kiemelkedő szerephez is jutott a főműhely munkássága. A KMP megalakulását követő napokban az elsők között jött létre üzemi pártcsoport. Az alakulásról ugyan nem maradtak fenn iratok, de a Vörös Újság 1918. december 18-i száma már a pártszervezet működéséről tudósít. Az értesülést átvette a Moszkvában megjelenő Szociális Forradalom is, és közzétette az 1919. január 1-i számában. Ez a munkásmozgalom élcsapatának harcaiba való bekapcsolódás méltó betetőzése volt a vasutas munkásmozgalomban betöltött addigi szerepüknek. A KMP első üzemi szervezői — köztük *Fazekas József* és *Garlati Gyula* — eredményes munkát végeztek, aminek a megbecsülése kifejezésre jutott abban, hogy Fazekas Józsefet beválasztották a KMP második Központi Bizottságába, mely az első KB letartóztatása után vezette a pártot. Az üzemben szervezett szemináriumon *Lukács György*, *Szamuely Tibor* és *Vántus Károly* tartottak előadásokat. Lukács György beszélt az 1919. március 6-án tartott nagygyűlésen, ahol az üzem dolgozói követelték a letartóztatott kommunista vezetők szabadonbocsátását.

A *Károlyi Mihály* vezette népköztársaság — kitéve az Antant újabb és újabb területi követeléseinek — nem tudott úrrá lenni sem a külső, sem a belső bajokon, és átadta a hatalmat a KMP-ből és a Magyarországi Szociáldemokrata Pártból egyesült Magyar Szocialista Pártnak. Március 21-én kikiáltották a Magyar Tanácsköztársaságot. Az Északi Főműhely mozgalmi harcokban edzett dolgozóira a proletárdiktatúra államának nagy szüksége volt. *Landler Jenő* belügyi és vasúti népbiztos rendeletére megalakult a Vasúti Direktórium, egyik tagja *Garlati Gyula*. Az Északi Főműhely munkásai közül nagyon sokan teljesítették szolgálatot a munkáshatalom különböző vezető helyein. A Forradalmi Kormányzótanács megyei biztosai: *Erdős Márkus*, *Lukács Gyula* (Felső- és Alsó-Zala megye), *Jackwert Ede* (Heves megye), *Lantos Bertalan* (Veszprém megye). Különbőféle megyei, járási és városi politikai megbízottak kerültek ki az üzem dolgozói közül, így: *Csató Sándor*, *Szentei Sándor*, *Jackwert Ferenc*, *Miklós (Neumann) Imre*, *Pásztor Ferenc*, *Egressy Lajos*, *Kertész Kálmán*, *Törös László*, *Sándor Lajos*, *Tamás Áron*, *Huber István*. A Vörös Hadseregben *Koncsek Ferenc* és *Matisz Miklós* teljesített politikai biztosként szolgálatot, *Nagy Sándor* a Vasutas Szövetség titkáráként tevékenykedett, többen a tanácsi apparátusban és a MÁV osztályvezetői-ként dolgoztak.

A román, majd a cseh burzsoá csapatok támadása által veszélybe került munkáshatalom védelmére ezek és ezek álltak a Vörös Hadsereg zászlai alá. Az Északi Főműhelyből bevonultak a 4. munkásezred I. és II. zászlóaljának nyolc századában, valamint a 7. munkásezred első zászlóaljában védtek a proletárhatalmat. Résztvettek a *Landler Jenő* és *Stromfeld Aurél* vezette dicsőséges északi hadjáratban, amely felszabadította Miskolcot és Kassát. Eperjes felszabadításával pedig — eleget téve internacionalista kötelességüknek — elősegítették a Szlovák Tanácsköztársaság létrejöttét. Harcoltak a legendás híró páncélvonatokon: a X. számú *Hegyesi Lajos* vezetésével adott hatékony segítséget a Vörös Hadseregnek a Miskolc környéki harcokban. *Sándor Lajos*, a tapolcai járás politikai megbízottja az ellenforradalmárokkal vívott harcban

Az Északi Főműhely kimenekített kommunistái 1923-ban, Moszkvában. Balról jobbra, ülő sor: Erdős Márkus, Nagy Sándor, Matisz Miklós, Egressy Lajos; álló sor: Koncsek Ferenc, Szentei Sándor, Pásztor Ferenc, Mezei Lajos

áldozta életét a tanács hatalomért. A proletárdiktatúra leverése után börtön és halál várt a kommunistákra, Tamás Áront meggyilkolták a tisztí különítményesek, Lantos Bertalant a vérbíróság ítélte halálra. Internálótábor, börtön és bitó várt a többi szereplőre is. A Szovjetunió fogolycserével több száz kommunistát mentett meg a biztos haláltól, akik közt megtalálhatók az Északi Főműhely volt dolgozói is, mint Jackwert Ferenc, Nagy Sándor, Erdős Márkus, Pásztor Ferenc, Jackwert Ede, Koncsek Ferenc, Szentei Ferenc, Mezei Lajos, Matisz Miklós, Egressy Lajos.

Az Északi Főműhely ma a MÁV Északi Járműjavító Üzem nevet viseli. Az őszi-rossz forradalom, a KMP megalakulása és a Tanácsköztársaság évfordulója alkalmat adott, hogy az üzem dolgozóival megismertessük és tudatosítsuk bennük a hatvan évvel ezelőtt történeteket. Ezzel a céllal kezdtük a továbbiakban is folytatni kívánt feltáró munkát, amelynek eredményét kiállítások és előadások tartásával a közönség számára is hozzáférhetővé kívánjuk tenni. Ezek a munkák az üzemi párt, gazdasági és társadalmi szervek kezdeményezésére, a helyi erők megszervezésével indultak.

Az emlékkiállítás megnyitására és egyben politikai nagygyűlésre 1978. december 1-én került sor a MÁV Északi Járműjavító Üzem Törekvés Művelődési Központjában. A kiállítást a KMP megalakulásának 60. évfordulója ihlette, de egységes egésznek alkotva megemlékezett az őszi-rossz forradalom és a Tanácsköztársaság történetének eseményeiről is. Természetesen a kiállítás üzemi jellegéből adódóan elsősorban az egykori Északi Főműhely szerepével foglalkozott, amihez az időbeni elhelyezés érdekében a két forradalom kiemelkedő eseményeit sarkítottuk. A kiállítást az érdeklődők január közepéig látogathatták a művelődési központban. Ettől kezdve az üzemen belül, a legforgalmasabb részen helyeztük el, hogy a mintegy 110 brigád részvételével induló tanácsköztársasági szellemi vetélkedőre való felkészüléshez a lehető legnagyobb segítséget adja.

A kiállítást megtekintette Hetés Tibor, a Hadtörténeti Múzeum igazgatója is, aki a legnagyobb elismerése mellett két tucat fotót és dokumentumot kért kölcsön másolás céljára. A kiállítás 20 tablóból és 12 tárlóból álló együttese, eredeti terjedelemmel, gerincét adta a X. kerületi Pataky István Művelődési Központ 1979. március 21-én megnyílt tanácsköztársasági emlékkiállításának.

A kiállítás és a vetélkedősorozat sikere láttán az üzemi pártbizottság kezdeményezte a munkásmozgalmi hagyományok további ápolását. Több szocialista brigád az Északi Főműhely kiemelkedő tanácsköztársasági szereplőinek a nevével és példájával felvértezve törekszik eleget tenni a szocialista munkaverseny követelményeinek. A pártbizottság határozata: a megkezdett munkát tovább kell folytatni. Nemcsak a Tanácsköztársaság idejének még felderítetlen üzemi vonatkozásai, hanem más korszakok munkásmozgalmi hagyományai feltárásával és megismertetésével kívánunk eleget tenni a hagyományok ápolásának.

Karacs Zsigmond

Bugyi község helytörténeti kiállítása a Csepeli Papírgyárban

Tavaly volt Bugyi község fennállásának az újratelepítéstől számított 250. évfordulója. Ennek alkalmát megragadva a helyi párt- és társadalmi élet vezetése, a község honismereti munkásainak segítségével 1978. november 18—25. között jubileumi falunapokat rendezett.

A múltra emlékező programok és érdeklődés

A faluhét a helység múltját ápoló gazdag közművelődési programokkal szolgált. A 250. évforduló kapcsán a tanácsoló falán emléktáblát helyeztek el. Kibővített tanácsulésen megemlékeztek a község több évszázados múltjáról. Itt rendezték meg a dabasi járás honismereti konferenciáját. A jelentős események sorából kiemelkedik a pusztán társadalmi munkával létrehozott helytörténeti és néprajzi kiállítás. A néprajzi gyűjtemény a *Tóth Béláné* tanárnő vezetésével működő általános iskolai honismereti szakkör megbecsülésre méltó munkálkodásának eredménye.

Az önálló helytörténeti kiállítás tartalmi és rendezési munkája az elszármazott és a helyi felnőtt lokálpatrióták együttműködésének gyümölcse. Elsősorban köszönet illeti itt *Kovács László* tanárt, a falu egyik elszármazottját, aki az otthoni, lassan már csak hírmondóban található jellegzetes parasztházával, a falu helytörténeti irodalma feltárásában végzett több évtizedes munkásságával és a falura vonatkozó helytörténeti gyűjteményével állt rendelkezésre. Kitartó és hosszú évekig folytatott — egyesek szerint talán öncélúnak tűnő — munkája végül is beérett, hiszen a lokálpatriotizmus csak-csak gyökeret vert Bugyin. A 250. évfordulóról való megemlékezés pedig újabb lendületet adott a ma már tevékenyen működő helyi honismereti mozgalomnak.

Túl a falu határán

A nagy gonddal, de még nagyobb buzgalommal végzett honismereti munka megtette a magáét. A helytörténeti kiállítás a falu határán túli nyilvánosságra is rászolgált.

A forradalmi ifjúsági napok idején a dabasi járás szervezésében Dél-Pest megye honismereti munkásai és krónikásai jöttek el Bugyira. A múltjuk ápolásában nagy hagyományokkal rendelkező ceglédiek, a nagykátaiak, a monoriak és a ráckeveiek első-sorban egy község múltja és hagyományai feltárásában és bemutatásában elérhető eredmények szép példájáról győződhetnek meg Bugyin.

Külön említést érdemel egy másik esemény, amikor a község egy héten át a fővárosban mutatkozott be a helytörténeti és gazdaságtörténeti kiállításával. A gazdaságtörténeti részt a bugyi Tessedik Sámuel MgTSz 30 éves fejlődését reprezentáló anyag adta. A budapesti szereplésre a helyi Tessedik Tsz és a Csepeli Papírgyár immár húsz év óta tartó munkás-paraszt barátsága alapján került sor. Ezúttal a munkások egykori sok segítségével viszonzásaként a falu jött fel a gyárba, hogy múltjának és mai eredményeinek bemutatásával tovább erősítse a barátságot, és a munkásközművelődéshez is hozzájáruljon.

Ami a konkrét helytörténeti ismertetést illeti, azt a krónikairónak éppen a budapesti falubemutatózásról készített feljegyzése alapján végezzük.